

Handlingsprogram för Billeberg bergtäkt, Svenljunga kommun

Handlingsprogram enligt Lag (1999:381) om åtgärder för att
förebygga och begränsa följderna av allvarliga
kemikalieolyckor

Uppdaterat 2023-09-22

Vår kontakt:

Patrik Karlsson
Telefon 0706-28 04 31
patrik.p.karlsson@skanska.se
Skanska Industrial Solutions AB
Region Asfalt och bergmaterial Väst

Handlingsprogram enligt 8 § Lag (1999:381) om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor

Billberg bergtäkt, fastighet Billeberg 4:16, Svenljunga kommun

Bakgrund

Detta handlingsprogram utgör en del av uppfyllandet av regelverket för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor: Seveso, Lag (1999:381) om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor. I detta fall rör det sig om hantering av explosiva ämnen, blandningar och föremål >10 ton.

Enligt 8 § Lag (1999:381) om åtgärder för att förebygga och begränsa följderna av allvarliga kemikalieolyckor ska ett handlingsprogram utarbetas. Handlingsprogrammet syftar till att redovisa de mål och allmänna handlingsprinciper som Skanska Industrial Solutions AB ("**Skanska**") har ställt upp för att kunna förebygga och hantera farorna för allvarliga kemikalieolyckor samt för att kunna begränsa följderna för människors hälsa och miljön om olyckan skulle inträffa.

Skanska lämnade den 31 maj 2016 in en anmälan avseende hanteringen av sprängämnen till Länsstyrelsen i Västra Götalands län. Länsstyrelsen meddelade den 4 juli 2017 att Skanskas anmälan inte föranleder någon åtgärd men att handlingsprogrammet, vid nästa uppdatering, bör kompletteras med hänvisningar till namngivna styrande dokument i säkerhetsledningssystemet. Primärt vad gäller rutiner för återkommande riskbedömningar och rutiner för sprängning eller samverkan med extern sprängare. En uppdatering av handlingsprogrammet gjordes och i juni 2021.

Denna uppdatering har gjorts inför ansökan om tillstånd till fortsatt och utökad täktverksamhet m.m. på fastigheten Billeberg 4:16.

Omfattning

Arbetet med att förhindra och hantera farorna för allvarliga kemikalieolyckor omfattar följande områden:

1. Lagkrav, inklusive policydokument.
2. Organisation och personal.
3. Identifiering och bedömning av riskerna för allvarliga olyckor.
4. Säkerhetsstyrning.
5. Hantering av ändringar.
6. Planering för nödsituationer.
7. Resultatuppföljning och avvikelshantering.
8. Utvärdering, revision och uppdatering.

Arbetet är en integrerad del av det övergripande ledningssystemet för miljö, kvalitet och arbetsmiljö som finns etablerat för verksamheten. Nedan beskrivs de olika områdena.

1 Lagkrav

Sevesolagstiftningen innebär att verksamhetsutövare ska utarbeta ett handlingsprogram för förebyggande av allvarliga kemikalieolyckor. Det finns även annan lagstiftning som innehåller krav på utarbetande av ledning och systematiskt arbetssätt inom arbetsmiljö- och brandskyddsområdet¹.

Information om Sevesolagstiftningen finns i Skanskas ledningssystem Vårt Sätt Att Arbeta ("Vsaa"): **Vsaa / Bergmaterial / Säkra råvara / Om tillstånd och anmälningar / Seveso** se dokument [Seveso – Lagstiftningen om allvarliga kemikalieolyckor].

Skanska har bl.a. ett ledningssystem samt hantering av egenkontrollen, med regler och rutiner för att minimera risker i verksamheten. En viktig princip är att med hjälp av riskanalyser ha god kännedom om de eventuella kemikalierisker som finns i verksamheten samt att med hjälp av kontinuerligt förbättringsarbete minska dessa.

Säkerhetsarbetet bedrivs som en naturlig del i verksamhetens dagliga arbete. Arbetet uppdateras fortlöpande genom att undersöka, genomföra och följa upp säkerhetsfrågorna.

Skanskas målsättning avseende allvarliga kemikalieolyckor är att säkerställa att olyckor med personskador eller skador på miljön inte ska förekomma inom verksamheten.

Policy för kvalitet, miljö och arbetsmiljö samt mål och allmänna handlingsprinciper

Skanska är certifierat inom kvalitet, miljö och arbetsmiljö enligt ISO 9001, ISO 14001 samt OHSAS 18001. Policydokument finns för arbetsmiljö, miljö och kvalitet. Skanska ska på ett systematiskt sätt arbeta för att förebygga att incidenter eller olyckor inträffar. Kemikalie- och avfallshantering (inkl. agerande vid en eventuell miljöhändelse) sker i enlighet med Skanskas interna regler och ledningssystem

¹ Bland annat Arbetsmiljölagen 1977:1160 kap. 3 §2a

All verksamhet som Skanska Sverige AB bedriver vilar på fyra värderingar. Dessa värderingar beskriver hur Skanska ska bedriva verksamhet och är vägledande för hur Skanska agerar. Värderingarna är *Värna om livet*, *Agera öppet och etiskt*, *Bli bättre tillsammans* och *Vid kunden sida*. Skanskas första värdering *Värna om livet* beskriver Skanskas arbete med säkerhetsfrågor och ger en bild av det säkerhetsarbete som Skanska bedriver. Värderingen *Värna om livet* innebär att Skanska tar ansvar för människors hälsa och miljön. Skanska arbetar säkert eller inte alls. Skanska accepterar inga riskfyllda ageranden och verkar främjande för hälsa och välbefinnande. Värderingen innebär också att Skanska tar initiativ för gröna lösningar och strävar efter minimal miljöpåverkan i syfte att ta ansvar gentemot kommande generationer.

När det gäller verksamhet som omfattas av Sevesolagstiftningen konkretiseras Skanskas värdering *Värna om livet* i olika mål och allmänna handlingsprinciper. Målen har ställt upp för säker hantering av farorna för allvarliga kemikalieolyckor och kan sammanfattas i punkterna nedan.

Som konkreta riktlinjer för verksamhetens säkerhetsarbete gäller att:

- Arbetsmoment analyseras ur risksynpunkt.
- Riskfyllda arbetsmoment arbetsbereds.
- Rutiner för underhåll, inspektions- och reparationsarbeten finns.
- Krav på relevant utbildning för all personal finns.
- En sprängplan utarbetas inför sprängning av varje sprängobjekt. Som en grund för del av detta arbete ingår en riskanalys och rutiner följs.
- Behovet av åtgärder (direkta eller planerade) för att minska säkerhetsrisker ska fastställas utifrån utförda riskanalyser.
- Säkerhetsarbetet ska regelbundet följas upp och utvärderas genom interna kontroller samt interna och externa revisioner.

Rutiner instruktioner och riktlinjer för arbetsmiljö och säkerhet finns i Vsaa:

Vsaa / Bergmaterial / Verksamhetsplanering / KMA-planering / Arbetsmiljö och säkerhet

2 Organisation och personal

Organisationen är beskriven och dokumenterad i organisationsscheman och ansvarsbeskrivningar:

För den löpande verksamheten är anläggningens produktionschef ytterst ansvarig. Ansvaret för hantering av sprängmedel samt genomförandet av sprängning har delegerats till anlitad sprängarbas. För att få arbeta som sprängarbas krävs både teoretisk och praktisk kunskap (48 timmars utbildning plus obligatorisk praktik) (eller annan ansvarsfördelning för de farliga ämnen som förekommer).

Utbildning sker enligt en utbildningsplan för verksamhetens personal. Kontroll av eventuella underentreprenörers utbildningsnivåer sker också.

Rutiner instruktioner och riktlinjer för ansvarsfördelning och samordning finns i Vsaa:

Vsaa / Ledning / Organisation och ansvar / Ansvar se dokument [Ansvar och kompetenskrav kvalitet miljö arbetsmiljö].

Inför en produktionscykel av sprängarbeten utförs ett möte mellan Skanska och eventuellt inhyrda underentreprenörer. Vid dessa tillfällen säkerställs att entreprenörens rutiner och instruktioner överensstämmer med Skanskas regler och riktlinjer för att utföra arbetet på ett säkert sätt.

Ansvarsfördelning och arbetssätt i samband med allvarliga olyckshändelser styrs genom interna nödlägesrutiner. Skanska har även en fastlagd central organisation som träder in i händelse av större nödlägen och kriser.

3 Identifiering och bedömning av riskerna

En genomgång av riskerna vid tåkten ur säkerhets- och miljösynpunkt görs minst en gång per år eller vid förändring av verksamheten som kan innebära ökade eller förändrade risker. Riskbedömningarna inkluderar arbetsmoment vid både normal och mer onormal drift. Även underentreprenörers riskinventeringar inkluderas i förekommande fall. I samband med att ett nytt handlingsprogram upprättas ställs ofta krav på en förnyad bedömning av riskerna.

Skanska utför riskbedömningar efter en inarbetad metod som används på alla Skanska verksamheter. Tillvägagångssättet för utförande av riskbedömning finns i Skanskas ledningssystem. För varje verksamhet ska en specifik riskbedömning utföras. Detta är nödvändigt eftersom omgivningen och omständigheterna skiljer sig mellan varje verksamhet.

Riskbedömningen görs på en femgradig skala där klass 1 innebär att händelsen är mycket osannolik och klass 5 innebär att det är troligt att händelsen kan förekomma, se tabell 1 nedan. Även konsekvenserna graderas på en femgradig skala. Sannolikhetstalet gånger konsekvenstalet ger ett risktal. Ett risktal ≥ 5 innebär att åtgärder rekommenderas och ett risktal >8 innebär en kritisk risk där åtgärd krävs för att minska risken.

Tabell 1 Risk – och konsekvensmatris.

		Konsekvens				
		Obetydlig	Liten	Måttlig	Allvarig	Extrem
		1	2	3	4	5
Mycket osannolik	1					
Osannolik	2					
Sällsynt	3					
Möjlig	4					
Trolig	5					

Grön = Bevaka
 Gul = Åtgärd rekommenderas
 Röd = Kritisk risk - Åtgärd krävs

Sannolikhet	
1 Mycket osannolik	Extremt ovanligt att det händer, har i princip aldrig inträffat.
2 Osannolik	Händer inte ens en gång på tusen, få personer har varit med om en sådan händelse.
3 Sällsynt	Händer mer sällan än en gång på hundra, sällsynt att det händer.
4 Möjlig	Händer i några projekt av hundra, möjligt att det händer men ändå lite oväntat.
5 Trolig	Händer i mer än ett av tio projekt, det är inte förvånande om det händer.

Hälsa, konsekvens	
1 Obetydlig	Obetydlig hälsoeffekt (sjukfrånvaro < 1 dag)
2 Liten	Liten skada eller kortvarig sjukdom (sjukfrånvaro < 1 vecka) eller flera påverkade enligt klass Obetydlig
3 Måttlig	Måttlig hälsoeffekt i form av skada eller sjukdom (sjukfrånvaro 1 vecka till 3 mån) eller flera påverkade enligt Klass Liten
4 Allvarig	Allvarig hälsoeffekt i form av skada eller sjukdom (sjukfrånvaro > 3 mån) eller flera påverkade enligt klass Måttlig
5 Extrem	Dödsfall eller flera påverkade enligt klass Allvarig

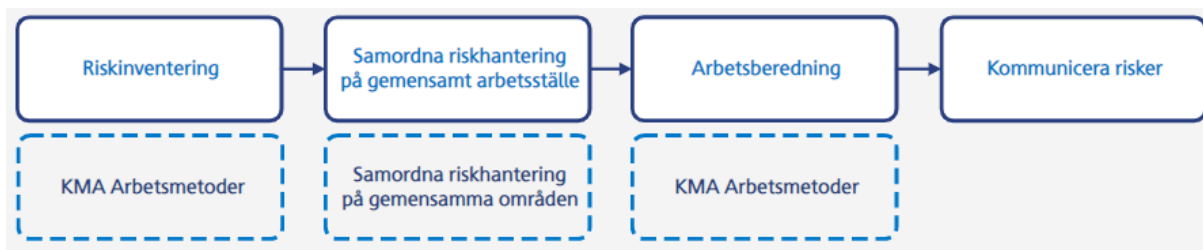
Miljö, konsekvens	
1 Obetydlig	Obetydlig miljöeffekt som inte bryter mot lagar eller regler och som inte kräver återställning.
2 Liten	Liten miljöeffekt som inte bryter mot lagar eller regler och där återställning är lätt genomförbar.
3 Måttlig	Reversibel måttlig miljöeffekt som inte bryter mot lagar eller regler.
4 Allvarig	Reversibel måttlig miljöeffekt som bryter mot lagar eller regler eller en allvarig irreversibel miljöeffekt som inte bryter mot lagar eller regler.
5 Extrem	Irreversibel allvarig miljöeffekt som bryter mot lagar eller regler.

Även underentreprenörers riskinventeringar inkluderas i förekommande fall. De delar av verksamheten som utgör en risk ska identifieras och värderas. Syftet med riskhanteringen är att identifiera och hantera riskerna, vilket exempelvis kan ske genom att riskerna minskas och begränsas genom rutiner för styrning, kontroll och mätning, nödlägesberedskap m.m. Alla berörda på arbetsplatsen informeras om resultatet av riskinventeringen.

Skydds- och miljöronder görs i verksamheten fyra gånger per år för att upptäcka och förebygga att olyckor sker. Uppföljning sker av arbetsmiljöriskinventering, miljöriskinventering samt nödlägesberedskapen. Där det är praktiskt genomförbart ska övningar av nödlägesberedskap genomföras. För att förebygga brand kontrolleras att det på anläggningen är ordning och reda, att gaser och övriga kemikalier hanteras rätt samt att brandskyddet är tillräckligt.

Rutiner, instruktioner och riktlinjer för hur en riskinventering ska genomföras finns i Vsaa:

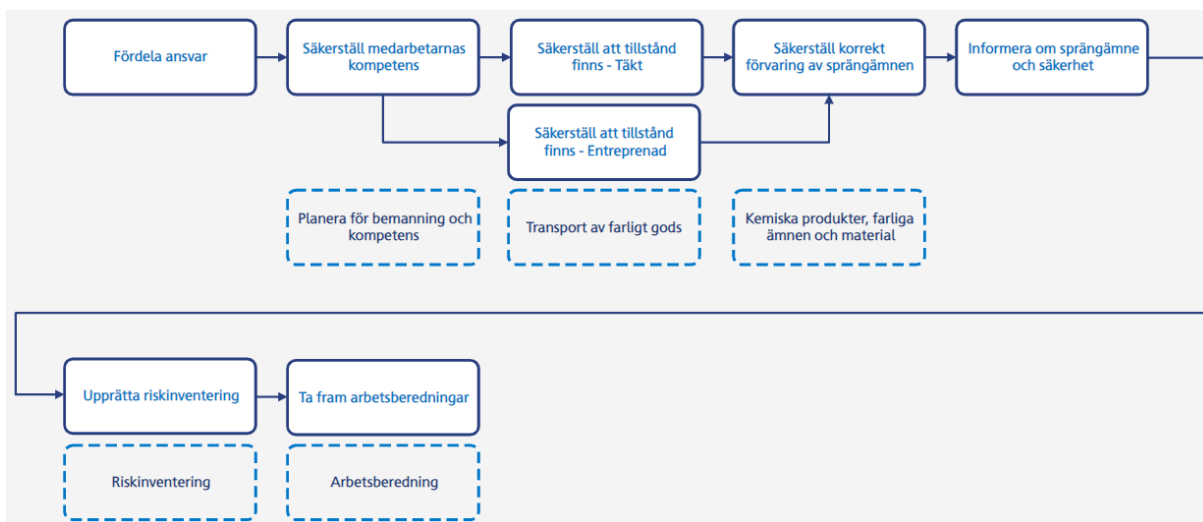
Vsaa / Bergmaterial / Förbereda tillverkning / Riskhantering

Utdrag från Vsaa angående riskhantering

Rutiner, instruktioner och riktlinjer för hur en losshållning ska genomföras finns i Vsaa:

Vsaa / Bergmaterial / Tillverkning / Losshållning / Förberedelse

Utdrag från Vsaa angående losshållning

Personskada i samband med transport och hantering av explosiva varor samt sprängarbete bedöms vara de främsta händelser som skulle kunna leda till en allvarlig kemikalieolycka.

De faktorer som i huvudsak bedöms kunna ge upphov till en allvarlig kemikalieolycka är:

1. Personskada i samband med transport och hantering av explosiva varor samt sprängarbete

Påverkan: Vid oavsiktlig detonering av sprängämne kan stötvåg och stenkast orsaka personskada och materiella skador inom ett stort avstånd från platsen för sprängning (eller påverkansbeskrivning som är anpassad till det farliga ämne som är aktuellt).

Försiktighetsåtgärder: Arbetsmiljöverkets föreskrift om sprängarbeten (2007:1) ska följas. Bland annat ska en sprängplan upprättas för varje sprängobjekt innan sprängarbetet utförs. Det ska även utses en sprängarbetsledare och övervakar arbetet (eller försiktighetsåtgärder som är anpassade till det farliga ämne som är aktuellt).

2. Läckage i samband med transport och hantering av produkter i samband med laddning/sprängning

Påverkan: Vid större spill eller utsläpp kan mark och ytvatten påverkas negativt (av sprängmedlens innehåll av kväve). Exempelvis kan ett utsläpp i recipienten (bäck eller dike) direkt skada vattenlevande organismer samt bidra till övergödning (eller påverkansbeskrivning som är anpassad till det farliga ämne som är aktuellt).

Försiktighetsåtgärder: Beredskap kommer att finnas för att vidta saneringsåtgärder, t.ex. uppsamling med saneringsmaterial eller invallning med jord, samt vidare inlämning för destruktion. I normalfallet skulle ett läckage från laddbilen eller vid laddningstillfället samlas upp på täktbotten respektive bergytan. Vid större utsläpp tas alltid kontakt med brandförsvaret och tillsynsmyndigheten (eller försiktighetsåtgärder som är anpassade till det farliga ämne som är aktuellt).

Ett större område avspärras alltid i samband med sprängning och personal tillser att ingen allmänhet befinner sig inom riskområdet. Vid sprängning kommer bland annat följande generella försiktighetsåtgärder att vidtas:

- Varningsskyltar finns runt täktområdet.
- En tydlig varningssignal avges strax innan sprängning.
- En säkerhetszon ronderas innan sprängning.

4 Säkerhetsstyrning

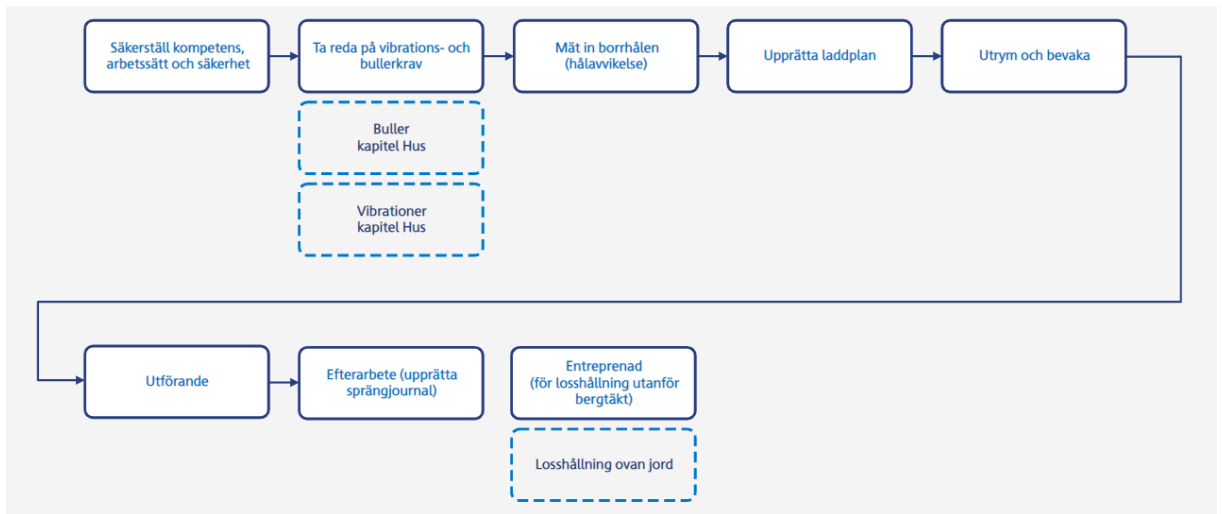
Verksamheten bedrivs utifrån ett flertal policydokument, bl.a. för kvalitet, miljö och arbetsmiljö samt genom detta handlingsprogram. Skanskas rutiner, instruktioner och riktlinjer som styr det systematiska säkerhetsarbetet finns tillgängliga i Skanskas ledningssystem Vsaa. När underentreprenörer anlitas säkerställs att dessa har egna, anpassade rutiner för sprängarbetet samt att dessa överensstämmer med Skanskas regler och riktlinjer. Före sprängning ska det alltid ske en diskussion mellan produktionsledning och sprängbas (eller entreprenör) om eventuella specifika risker eller förändringar sedan senaste sprängning. Efter sprängning sker uppföljningsmöten för att belysa eventuella avvikelser, tillbud eller förbättringsförslag.

Alla som ska arbeta vid sprängningsarbetet och brytning ska ta del av de allmänna ordningsregler samt övriga rutiner för sprängningsarbete som gäller för verksamheten, innan arbetet påbörjas. Arbetet får inte utföras utan godkänd arbetsorder/tillstånd från produktionschef.

Rutiner instruktioner och riktlinjer för arbetsmiljö och säkerhet finns i Vsaa:

Vsaa / Bergmaterial / Verksamhetsplanering / KMA-planering / Arbetsmiljö och säkerhet

Rutiner instruktioner och riktlinjer för sprängning och losshållning finns i Vsaa:
Vsaa / Bergmaterial / Tillverkning / Losshållning / Sprängning

Utdrag från Vsaa angående sprängning och losshållning.

Rutiner instruktioner och riktlinjer för hantering av kemiska produkter, farliga ämnen och material finns i Vsaa:

Vsaa / Bergmaterial / Förbereda tillverkning / KMA / KMA-Arbeitsmetoder samt **Vsaa / Projekt Hus / Tekniska lösningar och produktionsmetoder / Kemiska produkter, farliga ämnen och material**

5 Hantering av ändringar

Ändringar i fråga om personal, verksamhet, arbetsprocesser, material, utrustning eller rutiner som kan påverka risken för allvarliga kemikalieolyckor genomförs först efter noggrann planering och uppdaterad riskinventering. Sådana ändringar planeras tillsammans av berörd personal eller entreprenör och produktionschef.

6 Planering för nödsituationer

Planering och hantering av nödsituationer baseras främst på utförda riskbedömningar samt enskilda arbetsberedningar. För hantering av nödsituationer finns bland annat:

- Situationsplan över verksamheten, med in- och utfarter markerade.
- Anhöriglistor.
- Säkerhetsdatablad för sprängmedel innehas av sprängmedelsleverantören.
- Checklistor för arbetsmiljö- och miljöolycka.
- Riskinventering.
- Uppsamlingsmaterial vid eventuellt läckage (spillberedskap).
- Brandsläckningsutrustning.

7 Resultatuppföljning och avvikelshantering

Säkerhetsarbetet avseende Sevesoverksamheten följs upp på både arbetsplatsnivå och bolagsnivå. Skanska upprättar affärsplaner med mål och åtgärder för bl.a. arbetsmiljö- och säkerhetsarbetet på olika nivåer – från Skanska Sverige, via dotterbolagen och respektive enhet, ned på anläggningsnivå. Målen följs upp kontinuerligt och revideras årligen.

Före sprängning sker alltid diskussioner mellan sprängarbas och produktionsledning på arbetsplatsen avseende eventuella specifika risker eller förändringar sedan senaste sprängning. Efter sprängning sker alltid samtal och uppföljning för att diskutera eventuella avvikelser eller förbättringsförslag till nästkommande sprängning.

Identifierade avvikelser och händelser noteras och följs upp i företagets interna händelserapporteringsystem. Ett gemensamt mål/nyckeltal är reducerad arbetsolycksfrekvens (antal per mantimme), vilket även innefattar skador till följd av olycka i samband med sprängning eller hantering av sprängmedel.

Allvarliga arbetsmiljöolyckor rapporteras till Arbetsmiljöverket enligt krav i arbetsmiljölagstiftningen. Olyckor och tillbud som inträffat p.g.a. Sevesoverksamheten rapporteras även till MSB genom:

1. MSB's tjänsteman i beredskaps per telefon: 054-150 150.
2. Fortsatt rapportering sker elektroniskt via www.msb.se/seveso.

8 Utvärdering, revision och uppdatering

I samband med bl.a. interna och externa revisioner samt skydds- och miljöronder sker regelbunden utvärdering av den specifika anläggningen. Kontroll sker av att säkerhetsledningssystemet är effektivt och ändamålsenligt samt att arbetssätten i verksamheten uppfyller gällande lagkrav, driftspecifika säkerhetskrav samt villkor i tillstånd.

Detta handlingsprogram ses över minst en gång vart femte år, och uppdateras vid behov. Vid dessa tillfällen har produktionsledningen tillfälle att gå igenom handlingsprogrammet och anmärkningar från revisioner samt göra överväganden av eventuellt nödvändiga ändringar.